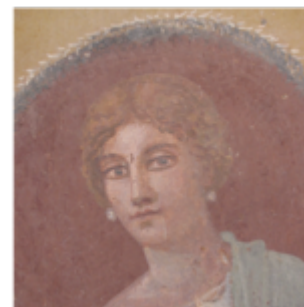

WAT IS HET DOEL?

GESCHIEDENIS OP DE BASISCHOOL

Deze vraag wordt niet aan alle basisschoolvakken gesteld, maar kleeft wel aan geschiedenis. Zoals mijn moeder al zei: 'Jongen, wat heb je aan die oude zooi?' Ik kan me wel voorstellen dat deze vraag ook bij anderen leeft. Zeker als je verschillende schoolmethoden voor geschiedenis met elkaar vergelijkt. Er is een grote variatie in inhoud en didactiek en daarmee dus ook het te bereiken doel. Wat moet je behandelen en op welke manier? Wat zouden de leerlingen moeten kennen en kunnen? Wat is het doel van geschiedenis?

Geschiedenis is een moeilijk te vangen schoolvak. Een eerste knelpunt is dat er simpelweg te veel geschiedenis is. Wat moet je behandelen in de klas? Natuurlijk hebben we de kerndoelen, maar ook daarmee blijft de hoeveelheid stof overweldigend. Hoeveel Willems zijn er wel niet en dan hebben heel andere Willems ook nog eens hetzelfde nummer achter hun naam.

Is Karel de Grote de vader van Karel V? Je ziet door de bomen het bos niet meer en daarom gaan we ordenen en vereenvoudigen. Dit laatste veroorzaakt natuurlijk weer een nieuw probleem, want daarmee generaliseren we die prachtige verscheidenheid. In veel schoolmethodes staat een afbeelding van een Romeins huis met een vierkante ontvangsthal, inpandige snackbar en een omzuilde tuin op de achtergrond. Je zou bijna denken dat alle Romeinse huizen er zo uit zien, maar er zit net zoveel verschil tussen de huizen van de Romeinen als tussen jouw en mijn huis. Een eerste pijntje waarover later meer.

Om structuur te krijgen werken we in tijdvakken met kenmerkende aspecten. De tijdvakken met aansprekende titels als 'monniken en ridders' zijn een zegen. Uitgerust met pictogrammen slaan de tijdvakken een brug tussen po en vo en zorgen ze voor een overzichtelijke chronologie. Maar elk medicijn heeft bijwerkingen en die zijn er ook voor de tijdvakken.

Voor methodemakers zijn ze prettig, want de tijdvakken maken het eenvoudig de stof over het schooljaar te verdelen. Maar geschiedenis wordt op deze manier voor kinderen goochelen, want na elke vakantie stap je in een nieuw tijdvak. Plotseling zijn de Romeinse huizen verdwenen en kijken de leerlingen naar kloosters en kastelen. Waar zijn die Romeinen dan gebleven? Geschiedenis wordt daarmee een vak dat je schijnbaar niet kunt begrijpen.

Een derde knelpunt is dat de geschiedenis niet zichtbaar is vanuit het raam van het klaslokaal. Geschiedenis ligt in het verleden en moet de klas inkomen met beeldvormers. Een beeldvormer is alles wat een beeld geeft van het verleden. Een verhaal, een video, een voorwerp, een afbeelding, een tekst, enz. Hoe meer beeldvormers hoe scherper het beeld van de leerling wordt. Er wordt nogal wat gevraagd van de leraar.

GESCHIEDENIS IS VERHAAL

Met zoveel knelpunten zou je bijna het advies van mijn moeder opvolgen en wat anders gaan doen. Maar dat zou echt zonde zijn, want het vak is zo mooi! Wat je moet weten, is dat geschiedenis niet draait om jaartallen. Geschiedenis is ook geen verzameling losse gebeurtenissen.

Geschiedenis is een heel, heel lang verhaal met heel veel verhaallijnen en personages. Een verhaal van oorzaken en gevolgen die zorgen voor verandering en ook voor continuïteit. Geschiedenis lijkt wel een beetje op een speelfilm. Stel je mist het begin of je schakelt te laat terug na het reclameblok dan valt het verhaal moeilijk te volgen. Ik weet het, geschiedenis is soms niet te geloven en vaak (het is immers het verhaal van de mens) onlogisch, maar het is wel altijd te begrijpen. Als je de hele film maar uitzit. En nu naderen we het antwoord op de vraag uit de titel van dit artikel.

Er is tussen de verschillende huizen van Pompeii net zoveel verschil als tussen jouw huis en mijn huis.

IN EEN GESCHIEDENISLES MOET JE NADENKEN

Geschiedenis is een heel oud schoolvak. Het bestond al voordat er scholen waren. De Romein Cicero schreef al dat je zonder kennis van het verleden gedoemd was te dwalen en daar had hij gelijk in. Maar een geschiedenisles moet meer opleveren dan kennis. Juist door het werken met beeldvormers denken leerlingen na. Sterker nog: je leert denken dóór het verleden te bestuderen. Geschiedenis is een studie, actief en er moet wat gebeuren in de les en dan bedoel ik niet het opzoeken van antwoorden in de methodetekst.

Geschiedenis is geen onnavolgbaar goochelen met een methode, maar puzzelen van de leerling. Leerlingen moeten werken met beeldvormers, met bronnen en zo ontdekken ze verbanden en relaties. Hiermee groeit ook het zelfvertrouwen van de leerlingen, want ze ervaren dat geschiedenis te begrijpen is als ze de puzzelstukjes maar goed op elkaar laten aansluiten.

Geschiedenis is het verhaal van de mens dat door historici wordt geïnterpreteerd en beschreven. Maar geschiedenis is geen exacte wetenschap met wetmatigheden. Een appel valt altijd naar beneden, maar over de val van de Berlijnse muur zijn bibliotheken vol geschreven. En juist daarin ligt het belang van geschiedenis.

Leerlingen vormen zich een beeld van het verleden met behulp van bronnen. Ze kijken goed naar de bronnen, denken na met behulp van hoge orde denkvragen en vormen zich zo een beeld van het verleden. In de literatuur noemen we dat 'historisch denken en redeneren'.

Met goede vragen en de juiste bronnen nadenken over het verleden zorgt voor historisch bewustzijn.

Lang geleden, toen één van mijn dochters in groep 5 zat, vroeg ze me eens: 'Papa, geschiedenis is toch begrijpend lezen, maar dan uit een ander boek?' Ik kon me die reactie wel voorstellen, want zij was, net als veel leeftijdgenoten gewend geraakt aan het opzoeken van antwoorden in de tekst en ze trok de vergelijking met de toen gangbare aanpak van begrijpend lezen. Maar in een goede geschiedenisles moet je niet opzoeken, maar nadenken. Een geschiedenisles is meer dan 'knowing history'. Het doel van geschiedenis is 'doing history'.

KIJKEN DOOR DE BRIL VAN DE ANDER

En dan zijn we er nog niet, want door 'geschiedenis te doen'; door te werken met bronnen en het ontdekken van verbanden ontstaat er nog iets anders. Ik schreef hierboven al dat er bibliotheken zijn volgeschreven. Dat komt omdat de geschiedenis altijd achteraf wordt geïnterpreteerd. Door historici die er niet bij waren, die vanuit een andere tijd en andere locatie naar het verleden kijken. Zien ze het dan wel goed? In de geschiedenis noemen we dit standplaatsgebondenheid. Dus zelfs als we denken iets te weten dan nog is er ruimte voor discussie. Denk maar eens aan de oorlog in Oekraïne. Wat is de waarheid? Als leerlingen geschiedenis doen, leren ze te werken met bronnen en zien ze ook dat er verschillende perspectieven zijn. De wereld is genuanceerder dan je denkt.

Maar er zijn ook overeenkomsten; er is continuïteit. Ook de Romeinen hadden stoute kinderen die hun mooie gestucte muren bekrasten. Leuk 'laaghangend fruit'!

Dit is natuurlijk geen stof voor de middenbouw, maar multiperspectiviteit zal een belangrijke rol gaan spelen in de bovenbouw als de nieuwe kerndoelen worden ingevoerd. Buiten iedere fabriekseigenaar in de negentiende eeuw zijn arbeiders uit? Wat te doen met de Gouden Koets? Moeten we excuses maken over ons verleden? Wat is goed en wat is fout... en volgens wie dan? Hiermee raakt geschiedenis aan burgerschap. Leren dat iedereen een ander perspectief op de wereld heeft en, nog belangrijker, dat weten te accepteren lijkt mij een belangrijk doel van het onderwijs en geschiedenis kan daar een bijdrage aan leveren.

BOUWSTENEN VOOR EEN GOEDE GESCHIEDENISLES

- Dus als je een geschiedenisles gaat geven, moet je eerst nadenken over de inhoud van de les. Stel jezelf de vraag of de gekozen vakinhoud wel lestijd verdient.

- Durf te kiezen zodat de geschiedenis geen onbegrijpelijke opsomming wordt. Ga voor meer van minder, zodat je tijd hebt voor verschillende perspectieven en om de veelkleurigheid van geschiedenis te laten zien.
- Zonder beeld geen geschiedenis, met meer beeldvormers worden de pixels kleiner en komt de geschiedenis duidelijker in beeld.
- Wees kritisch op de vragen die je stelt aan de klas, maar ook op de vragen uit schoolmethodes. Laat vragen waardoor leerlingen meer opzoeken dan nadenken, weg.
- Wees ook kritisch op de vragen waarin vaardigheden worden aangeleerd. Er is niets mis met aanleren van presentatievaardigheden, maar het is geen geschiedenisdoel.

- Begin je les met een verwondermoment en besef dat het hebben van kennis de grootste stimulans is om nog meer te willen weten. Het is eerder kennis die zorgt voor leergierigheid dan andersom.
- En tot slot... werk jezelf niet het onderwijs uit. Pluk laaghangend kleinfruit (een wist-je-datje, een grej of the day) waarmee je de les opleukt, maar pak af en toe uit met een sprankelende les. Een les waarin leerlingen een geschiedenis construeren met bronnen.

In een volgende bijdrage zal Ron Meijer zo'n les laten zien die je direct kunt gebruiken in de bovenbouw. Mocht je in de tussentijd meer willen weten, neem dan contact op met Ron Meijer via r.meijer@kpz.nl.

OVER DE AUTEUR

Ron Meijer is hogeschooldocent geschiedenis op Hogeschool KPZ.